

ქველი

№ 3 იუმორისტულ-პოპულარული ჟურნალი 1908 წ.

ა.ჩ.

რობტერ.

ფედერალისტების იერიში.

ი ბ რ ი უ ბ ი.

ფედერალთა დიდი ჯარნი
 ესდგეთ ციხეს მიქსია,
 მანა მასუსს აწვინ აძლევენ,
 როგორც რიგი და წესია!
 შეიღდ-ისრითა ადგურვილებს
 ბლავგი მღებო ხელთ უზურათა
 და ასეთი იარაღით
 ციხე ველარ დაუზურათ!..
 ამ მეომართ ამბჯარ-ფარსა
 მოდებია ხაუსი, ობი
 და ზევიდან გადმოყურებს
 ხარბახნები დამამხობი.
 აგერ ერთ გუნდს ასასფლედათ
 უხმარია მთელი ძალა,
 მანა, ფაი, ბირქვე მოდის
 კოტრიალით უარამელა!..
 ჩანს, შეერილა, შეგროვილა
 ლახარი და ყველა გლახა
 და მიტომაც დატინიან
 მათ ზემოდან: ხა, ხა, ხა, ხა!..
 და ასეთსა ჯარს წინამძღვრობს
 გმირთა-გმირი თვით გუნია..
 მას რათა გაევირთ, მათმა საქმემ
 გააძტეროს რომ დუნია!..

ოღრასინი.

საალფომო ვიზიტები.

(გაგრძელება) *

ფედერალებს რომ მოვუორდი,
 რა თქმა უნდა, გამიხარდა
 და ვიფიქრე: „ვინ ავხევერთ,
 ვის ავხადო კიდევ ფარდა?“
 ამ დროს უცბათ დავინახე
 „გოლას კავკას“ მე წარწერა,
 გადაწვივიტე შევსულიყავ,
 რედაქცია დამეზგერა.
 დიდკაცურათ მივადექი
 ხულიგნ ბის მთავარ ბუნჯეს,
 გავიჭიბე, გავიბერე,
 როგორც შეფერს წუწეს და სუნჯეს.
 და შევედი დიდ დარბაზში,
 ხულიგნთა ენაზე გროვა,
 კანს არც ერთი არა გავდა,
 მე შეგონს მკვლების სროვა!..

და ვიფიქრე: „აჰა, ხალხი,
 ვინც ჩვენ სისხლი გამოგვწოვა...
 მანა მათი დასასრულიც
 უსათუოთ ადრე მოვა.“

— ქრისტე ადგა, შეგობრებო!
 უნდა მოველ სულიგანი!..

— ჭეშმარიტათ! — შემომჯღავლეს
 და დარბაზშიც მოსტა ბანი.

„ზატრიოტთა“ სტალი იყო
 სანთავაგით დატვირთული,
 მის აწერას მე ვერ შევძლებ,
 საქმე არის მეტათ რთული!..

მხოლოდ ვიტყვი — ბლამით იყო
 „სმიხროვი“ და „მონობლეკი“, —
 დორის შაშხთა სადარაჯოთ
 დარბაზული, როგორც ბლეკი.
 თქვენც კი იცით, „ზატრიოტებს“
 უდით რაღაც შურალი სუნი
 და ეს კრება დიდებული
 ამით იყო დასაწყისი.

ტოლუმბაში კარგი ვაფდათ, —
 თვითონ მამა გოროდც ვი,
 თავის ღატვა-კურთხევითა
 ჩაგრულ ხალხის დამაქცევი.

ტოლუმბაში მოემზადა,
 დაიჭირა ხელში შტოფი,
 დაიმანჭა გამცემელი,
 გადმოყარა დორბლი, ცოფი!..

და დავად ჭეო: „კრამელნიკეს
 კვლავ შტიკები და კვლავ თოფი!..
 დმერთო ჩემო, ჩვენთან იმათ
 რა აქვთ ნეტა გასაყოფი!!

რაც ვადნეთ ჩვენ მათ სისხლი,
 რაც დავხრცეთ, ეს არ კმარა ..
 ზატრიოტთა, კიდევ სისხლი,
 კიდევ ჟლეტა ჩქარა-ჩქარა!..

მოგილოცავთ დიდ დღესასწაულს,
 ძმა-ბიჭებო, ქრისტე ადგა!
 და თან ჩვენი ბატონობის
 სანეტარო დროცა დადგა!..

ჩვენი ძალა, დაცემული,
 შეწამოდგა, გამოცოცხლდა,
 დაიჩაშმა სარბოღვედათ
 და დუმშიც კი ეცოცხდა.

ჩვენ იქა გვყავს დეზუტატით
 კურთხეული ტიმოშკინი,

ვისაც დიდათ გაწვრთნილი აქვს
 გულში გრძნობა, თავში ტვინი.
 იმან თავი ისახედა,
 სიტყვას რომ თქვას განსაშტერი,
 ეველას კუდით ქვას ასწვრივ
 და დათრგუნას ეველას მტერი...
 მისმა რეჟის დაგვიმტყინა
 საბძანებლათ კავკასია,
 სადაც უნდა დაგვასახლოთ
 „რუსი“ ასი-ათასია.
 მას, ტიმიშენის გაუმარჯვებს!..
 ის ჩვენის გზა და ხიდი,
 ჩვენი მტრების რისხვას-მეჩის
 გამქრბობი და აშარიდი!..

კიდევ მინდა ვადდეგრძქვო
 განსხვავებით რეაქცია,
 ჩვენი მხსნელი და მფარველი,
 კანამფლას რომ განქცია...
 გაუმარჯვას ჩვენს ერთობას,
 ის განსადას თვითმშურებელი,
 გაამრავლას ბერკიდეები,
 თოკები და სადრწხობელი!..

ხულიგებებსა ზედ დაჯდაფლეს:
 „ბრავო! ბრავო! ურას! ურას!“
 მუზიკამანც ჭიმინის დაკრით
 სადდეგრძლო უდასტურას.
 კვლავ მუზიკამ შქასრულას
 ტრეზიკას და ჩიკას-ჩიკას,
 ახანცადა მთლათ ეს კრება,
 შეიძინას, შეიძინიკას!..

ეველას ერთათ ახრიალდა
 და შეიქნას ვარახლდა,
 რას თქვას უნდა, აქ ნახუღმას
 გამაბრახსა, გამახეღმას.
 შეუშინს ევლათ გამოველი
 და ვიფიქრე: „ვნახე მუშებს,
 მარას, განას მათი ნახვას
 გულის წულუღათ დაშიშეშებს?!“

კრიმანჭულაძე.

ს ა უ ბ ა რ ი.

(„ორ ცეცხლ შუა“ს გამო. „ნიშადური“ № 40)

1-ლი მკითხველი. რას ერჩიან ამ გუნისას, რომ ორ ცეცხლ შუა ჩაადდეს ეს პატრიოსანი მოღვაწე? უკუჩინებენ—ციხეში რათ არ ჩაჯექი, ჯარიმა რათ არ გადაიხადეო და

სხვა. სწორეთ უცნაური მსჯელობაა! ღმერთმა ინება და მთავრობამ ამ ერთ კრამოლნიკს ძლივ-ძლივობით აპატივა სასჯელი და, წარმოიდგინეთ, სიხარულის მაგიერ მწუხარებას ეძლევიან ჩვენებური კუდაბზიკები!!

2 მკითხველი. გუნია ახლა მართლა ორ ცეცხლ შუა გახირებული, მარა თვითონ ჩაიგდო ასეთ მდგომარეობაში თავისი თავი და ვისი ბრალია? ერთი მითხარი, მთავრობა კრამოლნიკებს როდის ათავისუფლებდა, რომ გუნია გაეთავისუფლებია ციხისა და გრდ ასი თუმანი ჯარიმის გადახდისაგან, ის რომ მართლა კრამოლნიკი და ბუნტოვჩიკი იყოს?!

1-ლი მკითხველი. მაშ რათ გაათავისუფლეს?

2 მკითხველი. თვითონ გუნისას კითხე და გეტყვის. ის თვითონ საჯაროთ ლაპარაკობდა მაშინ, რომ მისი განთავისუფლება სოციალდემოკრატიების შემწეობით მოხდა.

1-ლი მკითხველი. როგორ?! მე არ მჯერა, რომ გუნისას სოციალდემოკრატიები დახმარებას გაუწევდენ და ან რა დახმარება შეუძლიათ მათ!..

2 მკითხველი. დიხას, არ შეუძლიათ, მარა ვალერიანი ისეთი მოქახრაკებული კაცია, რომ ეს საარაკო საქმეც შეძლო.. ასი თუმანი რომ თხოვს,—დაეღრიჯა ვალერიან გენ-გუბერნატორს—საწყალი კაცი ვარ, ქონებით პროლეტარის შესადარი ვარ, თუმცა ახრით ზ მოქმედებით კი მისი მოსისხლე მტერი ზ ორგული ვარო. კარგი, ფული კი გვერჩია, მარა, რა გაეწყობა, სამაგიეროთ ციხეში მიბძანდიო,—უპასუხეს ვალიკოს აბა რა დღიზა უნდოდა გუნისას თავისი არტიტობა, ასეთ გასაქირში თუ არ გამოიყენებდა: ციხის ხსენება, ვალერიანის შეკრთობა და გულის წასვლა ერთი იქნა. წამოიკვავა თურმე აი უშველებელი კაძახი იატაკზე და დაიწყო ფხანკალი... ასხურეს ცივი წყალი, ასუნთქეს კაპლები და, როგორც იყო, მოაბრუნეს. რა მოგივიდაო,—კითხა გენ-გუბერნატორმა. თქვენო აღმატებულებავ, დაიწყო თურმე ვალიკომ სუსტი ხნით, შემობრალეთ, ციხეში ნუ გამგზავნით და აქვე მომკალით თქვენი ბედნიერი ხელითო. რათაო, განცვიფრებით კითხა გენ-გუბერნატორმა, იქ თქვენები ბევრია და არ მოგაწყენნო. არა, თქვენო აღმატებულებავ, იქ, ციხეში, ჩვენები კი არა სულ სოციალდემოკრატიები არიან და მისვლისთანავე ყელს გამომქრიან თავისი მურტალი ხელებითო. რათაო,—შეეკითხა გენ-გუბერნატორი. თქვენო აღმატებულებავ, მე მათი მოსისხლე, დაუძინებელი მტერი ვარ, мы сь ними на ножах და სამაგიეროს ციხეში გადამიხდიანო. ტყუ-

იღს ამბობ, თავს იკატუნებო, — უთხრა მისმა აღმატებულებამ. საბუთებს მოგართმევთ, და-გიმტკიცებთო, — შეეხვეწა ოთხათ მოღუნული ვალიკო და თანაც წარუდგინა „ნიშადურის“ ნომრები, სადაც მოთავსებულია პროგნოკატორული სურათები; ზოგიერთი სტატიების თარგმანიც მზათ ქონებოდა და ამით საქმეც გაიჩარხა. გენ.-გუბერნატორმა გადაათვალიერა საბუთები, გაიღიმა, დაკრა ბეჭებზე ვალიკოს ხელი და უბძანა: დაერწმუნდი, რომ საჭირო კაცი ყოფილხარ და მიტომ გათავისუფლებო.

1-ლი მკითხველი. იიმიე, რა საკადრი-სია, ამას უგონებენ ვალერიანს, თვარა მართლა რაღა იკადრებდა!.. ეს რომ მოგონილი და მოჭორილი ამბავია იქიდანაც ჩანს, რომ გუნია სასჯელისაგან არ გაუთავისუფლებიათ, როგორც თვითონ სწერს, ის დასაჯეს სასტიკათ: მის გაზ. „ისარი“ დაუხურეს სამუდამოთ.

2 მკითხველი. ნუ ცხარობთ, მოითმინეთ! ახლა ის მიბძანეთ, გაზეთი რომ დაუხურეს, შრიფტი წაიღეს, სტამბა დაბეჭდეს?

1-ლი მკითხველი. არა.

2 მკითხველი. მაშ გაზეთის სახელის გამოცვლა ჩვენს დროში დიდი რამ საქმეა თუ? „ისარი“ დახურეს, „ამირანი“ გამოვიდა, მორჩა და გათავდა, ეს რა სასჯელია ამით თავის მართლება უბრალო წყლის ნაყვას სხვა არაფერი.

1-ლი მკითხველი. !!! ??? !!!
ლიუციფერ.

ჭრელი არის ეს ქვეყანა!

I.

ვაჭი სატრფოს ჩახვევას,
გულში იკრავს ეკანება,
ეშხით მთვრალი, აღთქმას აძღვეს,
სიცოცხლეში ემონება

ქალი მორცხვათ უკან იხვეს,
წითლდება და თათქოს კრთება,
მაგრამ მაინც მის სახეზე
თანაგრძნობა იხატება.

ბაგე ამ ორ ბედნიერთა
კვლავ ერთმანეთს ეწებება,
სიუკარული, აგრე ტკბილი,
ფიქრბებენ, რომ სულ იქნება.

მაგრამ კითხვას იბადება:
ეველა აგრე ხარობს განა?

ანა, ანა, ჩემო კარგო,
ჭრელი არის ეს ქვეყანა!..

II.

დედას ბევრხელ განაწამებს,
ჯავრით აღარ ეძინება,
თვალს მიღუდავს თუ არ, წამსვე
ზირმშო შვილი ესიზმრება.

მისი შვილი გვერდში უდგას
ეველას, ვინც კი იხაგრება,
და დედაც გრძნობს, რომ ასეთებს
კარგი დღე არ დაადგება.

მე რე დღეს დილით ადრე
სახლის კარი გაიღება,
დედას სწერენ დეპეშითა:
„შენი შვილი დასჭრეს, კვდება“.

აქაც კითხვას იბადება:
ეველა აგრე წვალობს განა?
ანა, ანა, ჩემო კარგო,
ჭრელი არის ეს ქვეყანა!..

III.

მართულ სახლში ტკბილათ ძინავს,
შვადლეზე თუ აბძინდება,
ზანს ჩამოკრავს ბედნიერი
და საუზმეთ დაბძინდება.

სეირნობას მოისურვებს, —
ეტლი კარზე მიადგება,
საღამოზე ჩვეულებრივ
ბაღ ვეჩერში მიბძინდება.

მხიარულათ დღეს ატარებს,
ღამეც ტკბილათ ეძინება;
არ აკლია არაფერი:
ქვამა, სმამ თუ დროს ტარება.

მაგრამ კითხვას იბადება:
ეველა აგრე ხარობს განა?
ანა, ანა, ჩემო კარგო,
ჭრელი არის ეს ქვეყანა!..

IV.

სამუშაო ვერ იშოვნა,
აქეთ-იქით ეხეტება...
ერთი-ორი ასეთი დღე, —
შიშშიდითაც კი მოკვდება!..

ერთ დროს მისმა მარჯვე მეჯავმა
 არ იცოდა მოსვენება,
 ახლა სნეულს გამაძღარი
 „შორ წადიო“, — ეუბნება!

„ხელის გაწვდას“ არ კადრულობს,
 არ სჩვევია, ესირცხვება...
 სამუშაოს მას ვინ მიცემს, —
 ჯან-მთელი რამ იხვეწება.

აქაც კითხვა იბადება:
 უველა აგრე წვადობს განა?
 არა, არა, ხემა კარგო,
 ჭრელი არის ეს ქვეყანა!..

ფუტკარი.

მცირე განმარტება.

ხეობელის და მისი ამხანაგ „ამირან-ნიშადურელების“ გალაშქრება ს. დ. პარტიის წინააღმდეგ მოგესხნებათ. ამ ვაჟბატონებმა საქვეყნოთ გამოაცხადეს, რომ პარტიამ აუშვა თავისი რაზმელები და ხალხი ააწიოკებიაო. ბ. ია ეკალაძე სწერდა: ათასი საზიზღრობა ჩაიდინეს მუშათა პარტიის წევრებმა, „ხოლო ნამდვილი, წმინდა სოციალ-დემოკრატები იყვენ თუ ყალბიო — ეს იმათმა სულმა ზღას, ვინც თავის თავის განსაღიღებლათ და გაბატონებისათვის ნება დართო ათას მაწანწალას ამოფარებოდა ს. დ. დროშას“. ვინ დართო ნება? არა მარქსის მოძღვრების „ზედმიწვევითი“ მცოდნეებს, არამედ სხვებს, ხსნის იგივე ავტორი, ე. ი. ნება დართეს ყველა ადგილობრივ მუშაკთ და ორგანიზაციებს, ვინაიდან მარქსის „ზედმიწვევითი“ მცოდნე — იშვიათია. („ისარი“ №42).

ია ეკალაძეს დაემოწმა „ისარის“ რედაქცია და თან დასძინა: „იგი (ია ეკალაძე) შეეხო ფრიად საგულისხმიერო და თქვენთვისავე სასარგებლო საკითხს, რომელსაც უთუოთ უნდა ანგარიშის გაწევა. თუ თქვენ თვითონ ვერ მიხვდით ჯერ... რომ ასეთი ტაქტიკა დიდ ვნებას მოუტანს მუშათა პარტიას, ია ეკალაძის მაღლობელი უნდა იყოთ, რომ პირ-

დაპირის მხილებით გაფრთხილებენ.“ (№45). იგივე განიმეორა „ზაკავკაზიემ“ (№80).

ერთი სიტყვით, ს. დ-იამ რაზმელებს ქვეყანა დააქცევია, მან ეს ვერ შეიტყო ან, თუ შეიტყო, ყურადღება არ მიაქცია, პირიქით კიდევაც ხელი შეუწყო და სხ. და აი ახლა ყველა ეს გაიგეს ხეობელ-ეკალაძე-ისრელებმა და ამ მოვლენას ებრძვიან. აი მთელი კომპანია ამ ვაჟბატონებისა.

ახლა ვიკითხოთ: მართლა აუშვა ს. დ-იამ რაზმელები სახულიგანოთ? მართლა არ მიიღო მან თავის დროზე მათ წინააღმდეგ ზომები? მართლა არ მიაქცია მან თავისი ყურადღება მაშინვე, როგორც კი რაზმელები გამოვიდნენ ორ-ციის მორჩილებიდან?

ყველა ეს მოიმოქმედა პმრტიამ და აი უტყუარი საბუთი: 1906 წ. დაბეჭდილ და ცალკე წიგნაკათ გამოცემულ რეზოლიუციასთა კრებულში, რომელიც იმავე წელს მიიღო კავკ. ორგ-ბის სიეზდმა, სხვათა შორის, სწერია:

„ამასთანავე სიეზდი წინადადებას აძლევს ადგილობრივ ორგ-ბს ენერგიული ზომები მიიღონ ყველა წითელ რაზმელთათვის იარაღის ასაყრელათ, რომელნიც უმთავრესათ სოფლებში ტრიალებენ და პარტიის სახელით ცარცვავენ ადგილობრივ მცხოვრებთ, რითაც სახელს უტეხენ სოციალ-დემოკრატის და დემორალიზაცია შეაქვთ ხალხის მასში.“¹⁾

მაშასადამე, ჯერ კიდევ 1906 წ. მიუქცევია ამ საქმისთვის პარტიას თავისი ყურადღება, მის შესახებ მსჯელობა ქონებია, განჩინება გამოუტანია, ენერგიული ზომები მიუღია, რაზმელთა საქციელი დაუგმია და სხ. და სხ. და მიუხედავათ ყველა ამისა, „ისარ-ხეობელ-ეკალაძის“ კომპანია გამომდგარა დღეს, 1808 წ., და პარტიას აბრალებს ყველა იმას, რასაც ის ორი წლის წინათ ებრძოდა!

ნუ თუ აქედან ცხადი არ არის, მთელი შევრაზმული სულის კვეთება ამ ცილის-მწამებელთა? ეს უტყუარი საბუთია იმის, რომ მთელი ეს „ნიშადურულ-ისრულ-ზაკავკაზიური“ გალაშქრება გამოწვეულია არა მართლა

1) ამ ბროშურის ნახვა შეუძლია ყველას, ვისაც კი ეს კითხვა აინტერესებს.

სიმართლის და ხალხის საქმის სიყვარულით, (ეს რომ ასე იყოს, ამ საქმეს ყურადღებას მიაქცევდენ 1906 წ.), არამედ მხოლოდ იმ განზრახვით, რომ პარტიას ჩირქი მოსცხონ, ცილი დასწამონ, დევნონ და ასე თავისი ვიწრო ეგოისტურ მიზნებს მიაღწიონ.

ორგ.

წვერილი აზრები

(ქართლიდან)

როგორც ბავიბეთ, რკინის გზის I კლასის ბუფეტში ვიღაცებს წითელ პარასკევს მარხვა უჭამიათ. ეცადეთ, რომ ეს ამბავი ბ. ხეობელმა არ გაიგოს, თვარა უსათუოდ ბროშურას დაწერს: „სოციალ-დემოკრატია I კლასის ბუფეტში.“

ხეობელის სიტყვით სოციალ-დემოკრატებს ხატები მოუხარშავთ ქვაბში, რისთვისაც ვითომ ეს გამოხარული ხატები განრისხებულან, უწველებელი სეტყვა მოუყვანიათ და გლეხების ნამუშევარი გაუფუჭებიათ. ხეობელს ასეთი სცრუისათვის ხატები პროტესტს უცხადებენ: სეტყვა ჩვენ არ მოგვიყვანია და ბ. ხეობელი ტყვილათ ცილსა გვწამებსო.

ვიღაც მაწანწალებს სოფ. ბრონის წყაროში მეწისქვილისათვის 25 კ. წაურთმევიათ. ამავე ხანებში ქურდ-ბაცაცა გიბიჩას, ბატები და ქათმები დაუპარნია. ეს რომ ხეობელმა გაიგოს, რა თქმა უნდა, დაუყოვნებლივ დაწერს თავისი ტვინის ნალიტინევი „სოციალ-დემოკრატია სოფლათ“ გაგრძელებას.

წვერ-ქიქინა.

„ნ ა კ ი რ ა ლ ი ზ ნ ა ე შ“?

(მოგონება ახლო წარსულიდან.)

II

დასასრული.

ღამის მნათობი პირ-ბადრი მთვარე ალერსიანათ დაცქეროდა მიძინებულ არე-მარეს. ღუმდა ყოველი! ღუმდა ყოველი, თითქოს სამუდამოთ შეჩერდა ცხოვრების ჩქეფა, შეწყდა ორონ-ტრიალი, მხიარულება და ტანჯვა-წამება, მარა ყოველივე ეს დროებითი იყო და მიძინებული სოფელი გათენებას უცთიდა; ღამეს ღღე უნდა მოყოლოდა, წყვდიადი სინათლეს უნდა გაეფანტა.

მთვარემ დაკარგა თავისი ძალა; აღმოსავლეთი წითლათ შეიღება. ნამით აცრემლე-ბული ბალახ-ბუღახი დილის გრილმა სიომ შეარხია, ამოდრავდა ყოველი არსი. გამოელეცა

სოფელსაც და კვლავ გაჩაღდა ცხოვრება, დაღვა ღღე სასიხარულო, სანეტარო. ეს ღღეა საბედისწყლო: ის მოგვიტანს ან გამარჯვებას ან დამარცხებას. ერთ აზრს ერთ მისწრაფებას შეეპყრო სოფელენი, ქალი იყო ის თუ კაცი, ახალგაზდა თუ მოხუცი. შეიარაღებული ხალხი, ვისაც რით შეეძლო შეიარაღება, ყოველი კუთხიდან მოდიოდა ტყეში — დანიშნულ ალაგას, პოზიციის მახლობლათ. მათი სერიოზული სახის გამომეტყველება და აღფრთოვანება ყველას მათკენ იზიდავდა და მათ უერთებდა.

დანიშნულ ადგილს მახლობელი სოფლების მცხოვრებთ უკვე დაემზადებიათ მებრძოლთათვის სურსათი, ბრძოლისა რვის საჭირო ყოველნაირი მასალა: ტყვია-წამალი, პატრონები, თოფის საწმენდი ზეთი და ქონი. „სესტრიცები“ ფართო და გრძელ დოღბანდებს ხევედენ მოკლე-მოკლეთ, ბამბას ანაწილებდენ. ყოველივე თავის რიგზე და ადგილას იყო, თითოეულს თავის საქმე ქონდა მიჩენილი, ხოლო ყველას კი საერთო — ბრძოლა.

უკვე შვადღემ მოატანა.

— ბარელამ ჩავჯდეთ ჩვენ ჩვენ-ალაგას, სადაცაა, გამოიცილიან კიდევ! — ათანასემ მიმართა ამხანაგებს.

— დროა, დრო! — თითქმის ყველა დაეთანხმა.

ბეშტამ გველ თმაზე ხელი გადაისვა, ჩაახველა, შეხტა მარდათ ხის ნამორზე და მიმართა მებრძოლთ: — „ამხანაგებო! სერიოზული მომენტია: ან უნდა დავიხიოკოთ, ან არა და გამარჯვება უნდა დაგვრჩეს! უკან დამხვეს ამხანაგის ტყვია გულს გაუგმირავს! ყველამ იცით თავისი დანიშნულება, საზოგადო მოვალეობა, თავ-თავის პოსტი. ივანიკაი ზეთ გაჩერდება, სიმონიკაი ქვეით. ყველა გამვლელ-გამომვლელი დააკავეთ და აქანაი მოიყვანეთ. ტყვეებს აღამიანურათ მოეპყარით, შეღრაცხ-ყოფა არ მიაყენოთ. კიჩა, შენ იმ წიფელასთან იქნები, სანდროც და კირილევ გვერდით გეყოლება .. ვაშლები ფრთხილათ. სანამ ქვეიდან თოფის ხმა არ მოგესმათ, ადგილიდან არ დაიძრათ და არც ვაშლი გადაისროლოთ“.

— ბეშტია! ქვედა ბოგასთან¹⁾ ორი ცხე-

¹⁾ ხიდთან.

ნოსანი გამოჩნდა, მგონი სტრაჟებია,—დაი-
ძახა ქვედა პოსტებზე მღვანემა ამხანაგმა.

წამსვე ყველანი ჩაესაფრენ თავ-თავის
ადგილას.

სრული სიჩუმეა. თითქოს შეწყდა გუ-
ლის ძგერა. ტყეც საიდუმლოებას მოუცავს და
რადაცას მოლოდინში წყნარათ ირხევა.

— თუ მიტყუა ამ მაქანელამ, მამა მიც-
ხონდება,—თავში ვრეხვებ თოფს იმ წუწკებს!
—იოხუნჯა ათანასემ, მარა ის მალე ჩააჩუმეს.

ამ დროს პირველმა თოფმაც დაიქექა. პირ-
ველს მოყვა მეორე, მესამე, მეოთხე, ერთ-
მანეთში აირია; სახარელი ხმაურობით გასკდა
ვაშლი და წამლის ბოლმა მოიცო არე-მარე.

მტრის ავანგარდი შეკრთა. მხედრები
ცხენებიდან გადმოხტენ სწრაფათ და მიწაზე
დაწვენ. ვინ მუცლით მიხობავს, ხეს ეფარება,
ვინ ხრამში გადაიჩეხა, ვინ კრუსუნებს და
ქრილობისაგან შეწუხებული ყვირის...

— სად მიხვალ, ბიჭო, მოგკლავენ... ამხა-
ნაგმა მიაყვირა კიჩას, მარა კიჩა გადახტა თავისი
საფარიდან შარა-გზაზე, რადგან მის მიერ
გადასროლილი ვაშლი არ გასკდა, გააფთრე-
ბულ ვეფხვივით დააფრინდა ვაშლს, აირ-
ბინა ისევ უკან და საფარს ამოაჯდა. ამ დროს
მტრის უმთავრესი ძალაც მოახლოვდა და
კიჩამაც ხელ-მეორეთ გადაისროლა ვაშლი.

კვლავ იგრიალა, კვლავ შეირყა ცა და
დედამიწა!..

დაიქრა ამხანაგი, მოკლეს სიმონა!.. „სე-
სტრიცები“ ქრილობებს უხვევენ, თავზე ხელს
უსობენ, წყალს ასხურებენ... თედოს მოხუ-
ცი, 78 წ., დედა მ-თო შორიდან მოდის ახალგა-
ზდასავით და თან ტყია-წამალი მოაქვს მე-
ბრძოლთათვის.—მეტი რაღა შემიძლია, ამით
მინც მოგეშველებით, ამხანაგებო!... მასე, შვი-
ლებო! არ შეშინდე!.. გავლეთ მუსრი თა-
ვისუფლების მტრებს!.. მისი სიტყვები უზო-
მთ ატოკებს გულს, ენერგიას აორკეცებს...

სიგნალის ხმამ შესწყვიტა სროლა, ომი.
მტერი დამარცხდა.

ახლა გაჩაღდა სულ სხვაგვარი მუშაობა:
მოწყალეების დანი უხვევდენ იარებს მტერს
და მოყვარეს, შინაურსა და გარეულს, ჩო-
ხიანს და უჩოხოს, ჩინიანსა და უჩინოს.

— ტოვარიშჩ, ნე უბეი!..—თვალცრემ-
ლიანი იხვეწება დაქრილი მტერი.

შეტაკების ამბავი ყველა სოფლებს და
ქალაქ ოზურგეთსაც ელვის სისწრაფით მოე-
დო. დადიოდა ათანაირი ხმა. ერთი ასე ამ-
ბობდა, მეორე ისე: დახოცეს მტრები, დახო-
ცეს ჩვენებიო, მარა ნამდვილი ამბავი და
საქმის მდგომარეობა არავინ იცოდა.

ამ ამბავის გამგონე შორე სოფლების
ახალგაზღობა ველარ მაგრდებოდა შინ და შე-
იარადებული მიეშურებოდა იქითკენ, სადაც
მათი ამხანაგები სისხლსა ღვრიდენ.

ამ ამბავმა შეანძრია ქობულეთის ქართვე-
ლი მახმადიანებიც, საიდანაც ბრძოლის ველზე
მოვიდა იარაღში ჩამსხდარი ასიოდე არჩეული
მებრძოლი, რომ მათაც მონაწილეობა მიელოთ
თავისუფლებისათვის ბრძოლაში, მარა ბრძო-
ლას კი ვერ მოუსწრეს.

III

გავიდა დრო და მტერიც გაქლიერდა და
მასთან ერთათ გაძლიერდა სიმხეცე და ბარბა-
როსობაც; გამეფდა ცეცხლი და მახვილი...
შეუბრალებლათ იწოდა ქალაქი და სოფლები...
სიმართლის ხმა ჩაკვდა გულის სიღრმეში; და-
ცხრა სულიერი აღფრთოვანებაც. გაბატონდა
რეაქცია, და ხალხი გაიხიზნა მთაში და ტყე-
ში. მარა სადაც არ უნდა დამალულიყავი, რა
მიყრუებული კუთხეც არ გამოგეძებნა, ცეც-
ხლის ალი ყველას და ყველგან წვდებოდა და
ბასრი მახვილიც ერთნაირათ ჩეხდა და ქრიდა
ყველაფერს...

სიზმარით, მოჩვენებასავით გაქრა აღფ-
რთოვანება, სამართალი, მიდუნდა თავისუფა-
ლი ცხოვრება და გლოვის ზეწარი გადაეფარა
განადგურებულ მხარეს.

საშინელ რეაქციას თავისებური სიცო-
ცხლევ მოყვა თან: სოფლის კანცელარიებმა
ჩვეულებრივი სახე მიიღო; მამასახლისი ჯა-
ჭვით კისერზე, მღვდელი ჯვარით ხელში,
„სბორშიკი“ და ჩაფარი მათრახით ხელში შე-
უდგენ სიმართლის დევნა-ძებნა-წვალებას და
რამოდენიმეთ აისრულეს კიდევ თავის ვერაგუ-
ლი სურვილი.

ს. დ-ის კანცელარია და შკოლა და-
მსჯელმა რაზმა გადაბუგა. სიამოვნებით უკი-
დებდენ ცეცხლს გლეხის ოდას, ნალიას, ბე-
ლელს, სალორეს და საქათმეს!.. ერთ წუთში ანა-
დგურებდენ ოფლითა ზე შრომით აგებულ ოჯახს.

ტუსალი ქალი.

ამათ შორის გამონაკლისს არც ათანასე შეადგენდა, ჯერი მის სახლზე მიდგა. ათანასეს ოჯახობაც გახიზნული იყო, ხოლო თითონ, როგორც მოხუცი, სახლში დარჩა შინაური ფრინველებისა და სახლ-კარის დასაცავათ. მარა ეს მხოლოდ ოცნება, ტყუილი იმედი გამოდგა!.. ჯერ შინაური ფრინველებით ჩაიტკბარუნეს მტრებმა პირი და შემდეგ, გამომძღრებმა, ცეცხლი წაუკიდეს ათანასეს სახლ-

კარს, მარა ათანასემ ცეცხლი ჩააქრო, რისთვისაც საშინლათ მიბეგვეს ის. კიდევ წაუკიდეს სახლს, მარა ათანასემ კიდევ ჩააქრო!.. მიაყოლეს და მიაყოლეს თოფის კონდახი ათანასეს. მესამეთ წაუკიდეს ცეცხლი და ათანასემ მესამეთაც ჩააქრო, მარა ახლა კი კონდახს მათრახი მიუმატეს, ესეც არ აკმარეს და მიზანშიაც ამოიღეს ჩვენი ათანასე, მარა ათანასემ იკადრა და აამოძრავა თავისი უძლური

ფეხები: ჯერ ხეს ამოეფარა და შემდეგ მოკურცხლა, რაც ღონე შეწვედა!.. ჩოხიანები უყურებდნენ და გულიანათ ხარხარებდნენ. ათანასე გარბოდა, ხოლო მისი სახლ-კარი კი ცეცხლის აღში იყო გახვეული. ცოტა ხნის შემდეგ ათანასე გაღმა გორიდან დანალღლიანებული დასცქეროდა თავის ნამოსახლს...

მას აქეთ ათანასეს დაეძებნენ, დაეძებნენ დღესაც, მარა მისი გზა-კვალი ვერ უპოვიათ.

— ზრასტი, კაცო! — ზრასტი, რუსო!

— ნაკირალი ზნაე? — ეკითხება ჩოხიანი დღეს გურულს.

— ნასაკირალი?.. ზნაიშ, რუსო! — უბასუხებს გურული.

— ზნაეშ? ვოტ ტებე ნა! მიატყამს კონდახს.

— ზნაეშ ნაკირალი? კიდევ ეკითხება.

— არ ზნაიშ, რუსო!

— ვოტ ტებე, კრამოლნიკ! თხლეშავს მათრახს...

ასე რომ დღეს „ზნაიშ—ნეზნაიშ“ ერთი და იგივე ფასი და მნიშვნელობა აქვს!.. რა გაეწყობა!.. რეაქცია ბატონობს!..

დ. ელპიტაშვილი.

დიდი-ჯიხაიშულ სულიგნების სიმღერა.

(აკაკის მიბაძვა).

რევოლიუცია ჩავაქრეთ,
 აღარ გვაქვს შიშის ხველაო,
 ახლა სხვა დროა, ნეტარი,—
 ოღელა, დელა, დელაო.
 ვისაც-კი რამეს ვამჩნევდით,—
 შეკოქილია ყველაო,
 სივ ქვეყანაში გაგზავნეს,—
 ოღელა, დელა, დელაო.
 კნიაზი ნიკო უწინდლებრ
 არ უკადრისობს ახლაო
 და ჩვენთან ერთათ ბუქნაობს,—
 ოღელა, დელა, დელაო.
 სტეფანეც მოგვიანლოვდა,
 მოდის ბაჯბაჯით ნელაო,
 მსგავსი მსგავსს ეძებს და პოებს,—
 ოღელა, დელა, დელაო.
 რაუდენა, მიხა, ოქრუა
 და კიდევ სხვებიც ყველაო,
 ერთათ ვართ, ერთათ დავძახით:
 ოღელა, დელა, დელაო.
 ანტონა, ბანი გითხარი,
 მოგვძახებს ოტიელაო,
 ხახულოც მოგვინმარება
 და იტყვის: დელა, დელაო.
 ენუქი აღარ გამოჩნდა,
 მისიკ გვინდოდა შეველაო,
 აღბათ საკბილო იშოვნა,—
 ოღელა, დელა, დელაო.
 არც იასონი მოვიდა,
 მან სადღა შეაყოლოაო,
 ჯანდაბას იქით ორივე,—
 ოღელა, დელა, დელაო.
 ტკბილია ეს დრო, ტკბილია,
 თუ არ დაგვატყდა ბელაო,
 მაგრამ მთავრობა, ღვთის მადლით,
 მაგრათ დგას,— დელა, დელაო.
 რევოლიუცია ჩავაქრეთ,
 აღარ გვაქვს შიშის ხველაო,
 სხვა დრო დაგვიდგა, ნეტარი,—
 ოღელა, დელა, დელა!

ბელაძე.

უკანასკნელი გამოთხოვება.

„პატრიოტული“ დოღი.

(ერთი ახირებული პოლემიკის გამო)

მკითხველს, ეჭვი არაა, მოეხსენება, რომ ჩვენში ძლიერ განხირებული იყო ცხენების დოღი და ყველაზე ფენმარდი შესაფერ ჯილდოს იღებდა და საზოგადოების თვალშიც ქებას იმსახურებდა.

ამ ჩვენს ახირებულ დროს კი, როცა ფენმარდობას თავისი მნიშვნელობა დაეკარგა და ის მხოლოდ სამხედრო პირთა „კერძო საკუთრებათ“ გადაიქცა, სამაგიეროდ ახალმა დოღმა გაითქვა სახელი და „სახრავიც“ მოიხვეჭა. ადვილი მისახვედრია, რომ აქ ლაპარაკია „პატრიოტიზმის“ დოღზე. მარა პატრიოტიზმი, როგორც ვიცით, ორგვარია: ბრჭყალებში და უბრჭყალებით. პირველი „ქეშმარიტის“ ეპიტეტით არის შემკული, და ვინაიდან ის შინაარსით ქეშმარიტებას მოკლებულია, მთავრობისაგან მოწონებულია და საზოგადოებისაგან ბრჭყალებშია ჩასმული; ხოლო მეორე ჩვეულებრივი, ხალხის გულშემატკივართაათვის მიჩნეული, პატრიოტიზმია, მარა მთავრობის მიერ დაუდასტურებელი და ნებადაურთველია. ცხადია, დოღის თავისუფლება მხოლოდ პირველს აქვს მინიჭებული, ამ პირველთა ბანაკშია გაჩაღებული, აქ მოღვაწეობენ რუსეთის განთქმული ჩემპიონები. მენშიკოვი პურიშკევიჩს უპირებს გასწრობას გამცემლობასა და მახეზღარობაში, პურიშკევიჩი დუბროვინის უკან ჩამოტოვებას ფიქრობს და ასე ბოლომდე.

ამ დღად გვამებს ჩვენშიაც გამოუჩნდნენ მიმბაძველები და მიმდევრები. საქმე აი რაშია: კავკასიის „პატრიოტთა“ შორის, როგორც ვიცით, შარშან ოკტომბერში პირველი პრიზი ბ. ტიმოშკინს ერგო და დუმის წიაღსაც მოეგლინა. და აი ენლა მისი დაფნები თურმე მოსვენებას არ აძლევს ჩვენს „თანამემამულე“ „ქეშმარიტ პატრიოტებს“. მის დასაძლევათ ბევრმა ახალგაზღამ და ხნიერმა გამოიდგა თავი.

ამ ჟამათ ერთი ასეთი დოღის შედეგი უნდა ვაუწყოთ მკითხველს. დოღი შედგა გაზეთ „საკავკასიის“ რედაქტორ ბ. გოთუასა და მ დუმის დებ. ტიმოშკინს შორის. და მისი გახსნა ბ. ნ—სკიმ „ტიფლ. ლისტოკში“ პირველმა აუწყა თფილისის საზოგადოებას. მან დასწერა: ბ. გოთუა და ტიმოშკინი ორივე ერთგვარი ღირსების პატრიოტებია და როგორც ერთი, ისე მეორე ბრჭყალებშია მოსაქცევიო.

„პატრიოტთა“ დაფასებაში დასახელოვნებულმა გაზეთმა „გოლდოს კავკაზამ“ ეს იუცხოვა: როგორ თუ „ინოროდეცი“ ამო-

უყენეს გვერდში ჩვენ სახელოვან ტიმოშკინსო. მან თავის ოპონენტ ბ. ნ—სკეთი ოსტატური კითხვა დაუყენა:

„ნუ თუ ვერ ხედავს ის, ე. ი. ბ. ნ—სკი, რომ ბ. გოთუას „პატრიოტიზმი“, როგორც განათლებული კაცის, უფრო სხვილი ბრჭყალების ღირსია, ვინემ ბ. ტიმოშკინის პატრიოტიზმი, რომელსაც ნაკლები განათლება აქვს მიღებული?“

ბ. ნ—სკი „ტიფლ. ლისტოკიდან“ ვერ შეუფრიგდა ბ. გოთუას ასეთ აღმატებას და უმაღლესი სამართლიანობის სახელით მათი თანასწორობის იდეის დამკველათ გამოვიდა: ყოველი უპირველესათ, განაცხადა მან, მე საბუთი არა მაქვს ბ. გოთუა „განათლებულ კაცათ“ ჩავთვალო, რადგან მას ჯერ ეს არაფრით დაუმტკიცებია. რატომ არ სურს მას ასეთ საბუთების გამოჩენა—ეს მისი საქმეა და არა ჩემი“-ო. ამნაირათ, ჩააყენა რა ორივე მოპირდაპირენი სრულიად ერთგვარ გარემოებებში, ბ. ნ—სკი დაასკვნის: „ბ. გოთუას პატრიოტიზმი და პატრიოტიზმი ტიმოშკინის შემიძლია მხოლოდ თანაბრათ სხვილ ბრჭყალებში ჩავსვა (ორივე მოიმაღლიერა): უნდა სამართლიანათ მოვექცე ბ. გოთუას, რადგან „ჩემი ღრმა რწმენით“ ამ უკანასკნელ დროს ბევრი საბუთები მოგროვდა ისეთი, რომელიც ნებას მაძლევს ვთქვათ, რომ განსხვავება ბ. ტიმოშკინსა და ბ. გოთუას შორის მხოლოდ იმაში გამოიხატება, რომ პირველი „ქეშმარიტი ქართველი“ კაცია, მეორე კი, „ქეშმარიტი რუსი“. (ტიფ. ლისტ. № 94.)

ჩვენ, რასაკვირველია, თანახმა არა ვართ ქართველი „პატრიოტიზმის“ ასეთი დამცირების, მარა იმედათ ის დაგვრჩენია, რომ ჩვენს სამშობლოს ჯერ კიდევ მოეპოვება „პატრიოტიზმში“ უფრო დახელონებული და გაწვრთნილი ჩემპიონები, რომელნიც არ შეარჩენენ მათ ბ. გოთუას ასე დამცირებას და პირველობის ხარისხს მოიპოვებენ. ჩვენ, საბედნიეროთ, გვყავს, ბ. გოთუას გარდა, ბბ. გუნები და ხეობელნი!..

საქართველო ახლა ამ მხრით ჩამორჩება რუსეთს?!.. არიოსი.

პოპულარიზებული განყოფილება

სხვადასხვა პოლიტიკური მოქმედება.

1. სოციალიზმი.

(შეშვები).

როცა უტოპისტი სოციალისტები და მათი მიმყოფნი კლასთა მორიგებით და საერთო შეთანხმებით პროლეტარიატის სვე-ბედის გაუმჯობესებას ქადაგებდნენ, ამავე პროლეტარიატმა თავისი მოქმედებით დაამტკიცა, რომ ეს ყოვლად შეუძლებელიაო. მუშათა გაფიცვების გახშირებამ და განსაკუთრებით მათმა აჯანყებამ ლიონში 1831 წ. კაპიტალისტთა წინააღმდეგ ნათელ-ჰყო კლასთა ბრძოლის მიუცილებლობა პროლეტარიატისათვის. ამავე დროს დიდი ინდუსტრია, მუშათა დიდ ფაბრიკებში თავის მოყრა და სოციალური ბრძოლის გაღრმავება თანდათან მძლავრდება და საყოველთაოთ დასანახავი ხდება. უტოპიურ სოციალიზმს თავის თავათ ეკარგვის ნიადაგი და გზას უთმობს ახალი მიმდინარეობის შესაფერ მოძღვრებას, მოძღვრებას თანამედროვე, მეცნიერული სოციალიზმისას.

რატომ ეწოდება მას მეცნიერული? თუ რომელიმე მოძღვრება დამყარებულია შემთხვევაზე, კარგ სურვილებზე ზნატრებაზე— ცხადია, ასეთი მოძღვრება მოკლებულია მტკიცე საფუძველს. და მართლაც, თუ სოციალიზმის განხორციელება გაბატონებულია დაჯერებაზე და მოკიდებული, როგორც ამას ამბობდნენ უტოპისტები, მაშინ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ ისიც, რომ მათი დაჯერება შეუძლებელია, ამ შემთხვევაში სოციალიზმიც ვერ ტარდება. ე. ი. ის შეიძლება მოქდეს, შეიძლება არა, ყოველივე დამოკიდებულია ბატონთა „კაიკაცობაზე“. ხოლო მეცნიერული ცოდნა ეწოდება ისეთ ცოდნას, რომელიც ამბობს, რომ მოვლენა განსაზღვრულ პირობებში აუცილებლათ უნდა მოხდესო. მაშასადამე აუცილებლობა მისი ძირითადი თვისებაა; აუცილებლობა კი ერთიანათ ეწინააღმდეგება შემთხვევას. ისეთი მოძღვრება, რომელიც იკვლევს საზოგადო ცხოვრების განსაზღვრულ პირობებს, ადგენს მის კანონებს და აქედან სკენის ეს თუ ის მოვლენა აუცი-

ლებლათ უნდა მოხდესო— იქნება მოძღვრება მეცნიერული.

თანამედროვე სოციალიზმიც სწორეთ აქედან იწყებს. ის პირველ ყოვლისა ებრძვის შემთხვევის მოძღვრებას და სკენის, რომ საზოგადოება და ისტორია ვითარდება არა შემთხვევით, ადამიანთა ქეიფისამებრ, არამედ მტკიცეთ დადგენილი ისტორიული კანონებით, რომელთაც ბადებს იგივე საზოგადოება თავისავე წიაღში.

მეორეთ, ის იღებს განსაზღვრულ ხანას ისტორიისას, კაპიტალისტურ წყობილებას, იკვლევს მის კანონებს, არკვევს მისი მოძრაობის ჩარხს, სწავლობს მის თვითეულ მხარეს და აქედან გამოყავს მისი დანგრევის აუცილებლობა. პირველს ეწოდება თანამედროვე სოციალიზმის ისტორიული მოძღვრება, მეორეს — ეკონომიური.

მოძღვრება ისტორიული.

ყოველივე ისტორიულ ხანაში ბატონობს წარმოების ერთნაირი წესი და მისი შეთაური კლასი. საშვალო საუკუნეებში წარმოების გაბატონებული წესი იყო მეურნეობა და სხვილი მიწათმფლობელობა. ამ მეურნეობის ხელმძღვანელი და მიწათმფლობელი იყვენ თ. აზნაურები ანუ ფეოდალები. აქ, ვისაც მეტი მამული აქვს და მისი შემუშავებელი მეტი ყმა ყავს, მეტი ძალა და მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებაში. დიდი მამულის პატრონი დიდი მებატონეა, ის თავის საკუთრების საზღვრებში სრული თვითმპყრობელი გამგეა, ის თავის კუთხის მეფეა და, რადგანაც ასეთი კუთხე და მეფე მრავალია— ამიტომ მათ შორის ხშირათ იმართება ომი უპირატესობისათვის. ეს ფეოდალთა ომია, გამარჯვებული კიდევ უფრო აღიდებს თავის მამულს, იმრავლებს ყმებს და ასე მრავალ პატარა ფეოდალთა მეთაურათ და წინამძღვრათ ხდება.

მიწის შემუშავება წარმოებს ყმების შრომით, ე. ი. იმ ადამიანთა მარჯვენით, რომელნიც ცხოვრობენ ფეოდალის მამულზე და გარეშე პირთა აკლება-მოკვლისაგან დაცული

არიან ამავე ფეოდალის მიერ. ამიტომ აქ ყმა ნატრულობს დიდ ბატონს, მძლავრ ბატონს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის გაისრისება თავის ბატონის უფრო მძლავრ მოწინააღმდეგისაგან. თვითთელი ოჯახი და სოფელი ამუშავებს ყველა იმას, რაც აკმაყოფილებს ყველა მათ მოთხოვნილებას.

ერთი სიტყვით, მამულის ბატონობა წარმოებაში ნიშნავს პოლიტიკაში ფეოდალურ წყობილებას: ყმობას, კარჩაკეტილობას და თ. აზნაურობის სრულ ბატონობას.

მარა აი ასეთ მდგომარეობაში შემოვარდა ფული და ყოველივე ეს მიანგრ-პოანგრია. მამულის ბატონობას შეეცოლა ფულის ბატონობა, მეურნეობას შეეჯიბრა მრეწველობა და ვაჭრობა, სოფელს დაუბირდაპირდა ქალაქი და გაიმართა მათ შორის ომი. ერთი მხრით დადგენ ძველი ფეოდალები მათი ამყოლ-დამყოლებით, მეორე მხრით—ფულის პატრონები ანუ ბურჟუაზია თავისი ქალაქური წყობილებით. და აი, რამდენათ ინგრევა და მარცხდება პირველი, იმდენათ წინ მიდის და მაგრდება მეორე. ბურჟუაზიის სრული გამარჯვება ცხადდება დიადი რევოლიუციებით და ბურჟუაზიული წყობილების დამყარებით. ახლა წარმოების გაბატონებული წესის—მრეწველობა-ვაჭრობის—მეთაური კლასი აწყობს ყოველივეს თანახმად თავისი ინტერესებისა და შეხედულობისა. ჩაღდება ბურჟუაზიული სახელმწიფო, ბურჟუაზიული კულტურა, ხელოვნება ზ. ს. ზ. ს. ს.

რაკი ფული გაბატონდა და წინანდელი ბატონი—მამული—ფულის სასწორზე გადაიტანეს, ცხ დია, ერიც უნდა დაყოფილიყო თანახმად ამ ლითონის ქონებისა; ფულიანი და უფულო, ბურჟუა და მუშა, კაპიტალისტი და პროლეტარი—აი ერის ახალი შემადგენელი ნაწილები. ძველი წოდებები ითქვიფება ერთმანერთში და იძლევა ორ დიდ ბანაკს ანუ კლასს: ბურჟუაზიას და მუშა ხალხს. ახლა ესენი ებრძვიან ერთმანეთს და ეს ბრძოლა შეადგენს ღერძს თანამედროვე ისტორიისას. შრომის გამარჯვება ნიშნავს ფულის ბატონობის გაუქმებას, მაშასადამე ბურჟუაზიული წყობილების მოშლას და მის ნანგრევებზე შრომის ბატონობის აგებას, სოციალისტური წყობილების დამყარებას. კაპიტალისტური წარმოება თვით ქმნის თავისავე მესაფლავეთ.

ამნაირათ, მამული, კაპიტალი და შრომა—აი ის სამი ეკონომიური მოვლენა, რომელიც შეიცავს დამახასიათებელ თვისებას სამ ისტორიული ხანისას. პირველია სარძიკველი წარსულის, მეორე აწმყოს, მესამე მომავლის.

აქედან გამოდის შემდეგი ისტორიული კანონი: ადამიანის უმთავრესი მოთხოვნილებაა კვება, ჩაცმა-დახურვა, ბინა და მოღმის გაგრძელება. ამიტომ ამ მოთხოვნილებათა დამაკმაყოფილებელი საშუალებები შეადგენს სარძიკველს, რომელზედაც აგებულია საზოგადოების მთელი ცხოვრება. ამ საშუალებათ ეწოდება საწარმოვო ძალა. რამდენათ ეს ძალა იცვლება, (მაგ. შვილდ-ისარის მაგიერ ჩნდება თოფი. ხელის წისქვილის მაგიერ წყლის ან ქარის წისქვილი და სხ.), იმდენათ იცვლება ნივთიერი ცხოვრების წარმოების წესი და მასთან ერთათ დანარჩენი მხარეც ცხოვრებისა (პოლიტიკური, იდეური და სხ.). როცა საწარმოვო ძალა იმდენათ განვითარდა, რომ ის ვეღარ ეტევა ძველ პოლიტიკურ და იურიდიულ კალაპოტში, მაშინ ის ხეთქს ამ კალაპოტს, ე. ი. ხდება რევოლიუცია, რომელსაც მეთაურობს ახალი საწარმოვო ძალის ხელმძღვანელი კლასი. ეს კლასი ახლა იკეთებს ახალ პოლიტიკურ წყობილებას, რითაც ავითარებს თავის საწარმოვო ძალას. როცა ეს ძალა ვითარდება ისე, რომ ვეღარ დაეტევა თავის პოლიტიკურ ჩარჩოში—ხდება ხელ-ახალი რევოლიუცია, ანგრევეს ძველ კლასებს და ბატონობას ანიჭებს ახალ კლასს.

როგორც ხედავთ, აქ აღიარებულია ისტორიული აუცილებლობა, მოვლენათა ერთი მეორისაგან ლოდიკურათ გამომდინარეობა. ეს არის ევოლიუციური შეხედულობა ცხოვრებაზე და მით მეცნიერული. მეორეც, აქ განვითარების ჩარხათ აღიარებულია ნივთიერი ყოფამდგომარეობის შეცვლა; ჯერ იცვლება მატერია და მერე იდეია. ეს არის ისტორიის მატერიალისტურათ ახსნა და მაშასადამე, მეცნიერულიც. თანამედროვე მეცნიერება არის ევოლიუციური და მატერიალისტური. მაშასადამე, სოციალიზმის ისტორიული მოძღვრება არის ხორცი ხორცთაგანი თანამედროვე მეცნიერებისა.

ეს ისტორიული კანონი აღმოაჩინა და დაასაბუთა კ. მარქსმა.

სახოგადო მიმოხილვა.

ახალი ნიშნები.

წინა წერილში*) დასურათებულ რუსეთის მიმდინარე ცხოვრებას შავბნელ მხარეებთან ერთად თან ახლავს ახალი მოვლენანი, ახალი ნიშნები. თანდათან აშკარავდება, რომ დღეს თვით კაპიტალისტები ხდებიან იძულებული „თავისუფლების მეტი გარანტიები“ მუშებისათვისაც ითხოვონ. ამ მიზნით ისინი მთავრობასთანაც შეამდგომლობენ. რათ დასჭირდათ ეს კაპიტალისტებს? საქმე ისაა, რომ განმათავისუფლებელი მოძრაობის დამარცხებამ, რეაქციის გაბატონებამ, როგორც ყველა სფერაში და წრეში, ისე მუშებშიაც გააჩინა და გააძლიერა დემორალიზაცია, გარყვნილობა, მრავალგვარი ანტისოციალური მიდრეკილება, მაგ., ქურდობა, სამუშაო დღეების უმიზეზოთ გაცდენა, ლოთობა, ლანძღვა-გინება და სხვა ამგვარები; და, აი, ყველა ეს კაპიტალისტებმა თავის საზარალოთ ცნეს, რადგანაც ასეთ მოქმედებას წარმოებაში დეზორგანიზაცია, არევა-დარევა შეაქვს. ისინი იძულებული გახდნენ ამ მოვლენისათვის ანგარიში გაეწიათ და საჭირო ზომები მიეღოთ. ამის მაგალითი პირველათ პეტერბურგის ერთ-ერთ ქარხნის დირექციამ მოგვცა. როცა მან ზემოაღნიშნულ მოვლენის წინააღმდეგ თავისი საკუთარი ძალ-ღონით ვერა გააწყო რა, მიმართა „თავის მუშებს“, რომ მათვე მოეხდინათ თავის „უკან ჩამორჩენილ“ ამხანაგებზე საჭირო გამასწორებელი ზეგავლენა. მუშებმა მას თავისუფლათ შეკრების ნება მოთხოვეს და დირექციაც იძულებული შეიქნა შეამდგომლობა გაეწია ქალაქის უფროსთან და აეღო მისგან თავის მუშებისათვის საჭირო ნებართვა.

* * *

მეტათ საყურადღებო ამბები ხდება დღეს ბაქოს პროლეტარიატის ცხოვრებაში: გამძვინვარებული რეაქციის ბატონობის დროს ახლანდელ ყოველმხრივ შემდორებულ ცხოვრებაში არსდება „მუშათა პარლამენტი“. რამ გამოიწვია ასეთი საკვირველი მოვლენა ისეთ განაპირა ქალაქში, როგორიც არის ბაქო? ბაქოს ნავთის მწარმოებლებს, კარგა ხანია გადაწყვეტილი ქონდათ, რომ ნავთის წარმოების პირობების გასაუმჯობესებლათ მოეწვიათ თა-

ვიანთ „თათბირზე“ მთავრობის ჩინოვნიკებთან ერთად მუშათა წარმომადგენლებიც და მათთან შეთანხმებით შეეკრათ „კოლექტიური ხელშეკრულობა“, რომლის დანიშნულება ვითომდა უნდა ყოფილიყო ნავთის მუშათა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება. და აი დღეს ამ გადაწყვეტილების ძალით და მთავრობის თანხმობით ბაქოს პროლეტარიატი ენერგიულათ აწარმოებს ეგრეთ წოდებულ „სოვეშჩანიეს კამპანიას“. როგორც ხედავთ, ბაქოს კაპიტალისტები, თავგამოდებით მზრუნავენ მუშების ცხოვრების გაუმჯობესობისათვის!!! საკვირველი ამბავია განა, მკითხველო? ვის გაუგონია, მგელი ცხვრისათვის კარგ საძოვარის მოძებნას ფიქრობდეს?! მთავრობა მაინც რამ-ღა გააბრიყვა? აი რამ.

ნავთის წარმოება რუსეთში, ეს მისი მრეწველობის საფუძველია, რუსეთის კაპიტალიზმის განვითარების ხელშემწყობი ერთი მთავარი პირობათაგანია. როცა ძლიერია ნავთის წარმოება, იაფია ნავთი და „მაზუთი“, რუსეთში მაშინ წარმოებისა და მრეწველობის ბევრი სხვა დარგიც ძლიერდება, მისი ნაწარმოებიც იაფდება და ამნაირათ ბაზარსაც ადვილათ პოულობს. აქედან, ცხადია, მთელი სახელმწიფოს წარმოებაც ძლიერდება და ხალხიც ნივთიერათ ღონიერდება. გარდა ამისა, რუსეთის მთავრობას ნავთის წარმოების აღორძინებაში თავისი განსაკუთრებული ინტერესიც აქვს. ეს არის ხაზინის შემოსავლის გადიდება. ამნაირათ, როგორც კაპიტალისტების, ისე მთავრობის არსებითი ინტერესია, რომ ნავთის წარმოება არა გზით არ შეფერხდეს. მათი აზრით კი ნავთის წარმოებას სხვათა შორის ძალიან აფერხებს მუშათა ხშირი გაფიცვები. ამავე დროს მათ ისიც კარგათ იციან, რომ ნავთის წარმოების წარმატება მუშათა გაფიცვების თავიდან აშორებით შეიძლება, ხოლო მუშათა ხშირი გაფიცვების თავიდან აშორება კი მუშების მდგომარეობის გაუმჯობესებით და „კოლექტიური ხელშეკრულობით“ მოხერხდება. აი, რათ იწვევენ ისინი „სათათბიროთ“ მუშათა წარმომადგენლებს, რათ ფიქრობენ ისინი მუშათა ცხოვრების გაუმჯობესობაზე, აი, რათ ზრუნავენ ეს მგლები ცხვრებისათვის! ასეთი ტაკტიკით მთავრობა, რა თქმა უნდა, მეტ მოგვებას ფიქრობს: ერთი მხრით ამით აძლიერებს ხაზინას, მეორე მხრით მუშათა გაფიცვების შეჩერებით, „მუშათა მოძრაობის“, ამ

*) იხ. „ეკალი“ № 1.

საშინელი რისხვის, შეფერხებას, ხალხის უკმაყოფილების შესუსტებას და ამნაირათ თავისი პოლიტიკური პოზიციის გამაგრებას კთილობს. აი, რათ ეთანხმება და ხელს უწყობს მთავრობა ამ საქმეში ბაქოს ნავთის „კაროლებს“!

მარა, როგორც ვიცით, ცხოვრება კაპიტალისტებისა და მთავრობის ინტერესებით არ განისაზღვრება. ზოგჯერ მოწინააღმდეგე თავის სასარგებლოთ იყენებს მის წინააღმდეგ მიმართულ ბრიკებს. და, აი, დღესაც პროლეტარიატი თავისი კლასიური ინტერესების თანხმით ისევ თავისებური ენერგიით იწყებს ზემო-აღნიშნული მდგომარეობით — თავისუფალი კრებებით, „თათბირით“ და მსჯელობით სარგებლობას. მან ბაქოში უკვე გააჩაღა „მუშათა პარლამენტარიზმი“.

* * *

პროლეტარიატის და საერთოთ ხალხის ამოძრავება-თვითმოქმედებას კიდევ უფრო ხელს უწყობს ამ ბოლო დროს ცხოვრებაში შემჩნეული ერთგვარი მიმდინარეობა, სახელდობ ხალხის „კულტურული“ მიდრეკილება, მეტი შეგნების და ცოდნის შეძენის წყურვილი. მხოლოდ არ ეტყობა ცვლილება ჯერ-ჯერობით ქვეყნის ეკონომიურ მდგომარეობას. ეკონომიური ზღვა ცხოვრებისა ისევ შემდარებულია და ამიტომ ყოველი მოძრაობა, ყოველი შექანისმი საზოგადოებრივი ცხოვრებისა უსიცოცხლო და უენერგოა. მარა საკმაოა ოდნავ შეტოკდეს ეს ზღვა, ოდნავ წამოიწიოს რუსეთის წარმოებამ, რომ მაშინვე გაჩაღდეს ბრძოლა, ბრძოლა კლასიური, ეკონომიური და პოლიტიკური, რომ პროლეტარიატიც დაუყონებლივ ზე-აღიმაართოს ღ კვლავ ისევ თავის მიზნისაკენ მედგრათ, შეურყევლათ და შეუბოვრათ გაექანოს.

ჟანლენი.

როგორ უნდა შევიწყავ-

ლოთ სოციალიზმი?

როგორც პირველ წერილში*) ვამბობდით, მეცნიერულ სოციალიზმის საფუძვლიანათ შესასწავლათ აუცილებლათ საჭიროა კლასთა ბრძოლის ისტორიის გაცნობა. ვისაც კაპიტალისტური საზოგადოების შინაარსის გაგება სურს, ის აუცილებლათ, მოკლეთ მაინც, ამ საზოგადოების ისტორიული განვითარებას, მისი წარმოშობის ისტორიას უნდა გაეცნოს. ამ მიზნისათვის კაცმა უწინარეს ყოვლისა

*) „ეკალი“ № 1.

ფრიდრიხ ენგელსის ცნობილი წიგნი: „ოჯახის, კერძო საკუთრების და სახელმწიფოს წარმოშობა“ უნდა წაიკითხოს. თუმცა ამ წიგნის ზოგიერთი ალაგები უკვე დაძველებულია, თუმცა თანამედროვე მეცნიერების თვალთსაზრისით ოჯახის წარმოშობა-განვითარება ყველა ხალხებში ერთი სახით და ერთგვარათ არ ხდებოდა, როგორც ეს ენგელს აქვს თავის წიგნში განმარტებული, მაგრამ დასახელებული წიგნი საზოგადოთ დღესაც საუკეთესო ნაწარმოებათ ითვლება საზოგადოების ისტორიული განვითარების შესასწავლათ. რაც შეეხება საშვალო საუკუნეთა კლასთა ბრძოლის და საერთოთ ეკონომიური ურთიერთობის გაცნობას,—ამ მხრივ უძვირფასესია კარლ კაუცკის კრებული: „სოციალიზმის წინამორბედი“. საშვალო საუკუნეებიდან დაწყებული ახალი საუკუნის უმთავრესი გარდამავალი ხანის შესასწავლათ საჭიროა კაუცკისავე ცნობილი წიგნის: „თომას მორი და მისი უტოპიის“ გაცნობა.

კაპიტალიზმის პირველი პერიოდის და თანამედროვე აბსოლიუტიზმის გასაცნობათ ძალიან დაგვეხმარება კამბმეიერის წიგნაკი: „თანამედროვე საზოგადოებრივ კლასთა ისტორია გერმანიაში“ და ფრანც მერინგის „ლესინგის ლეგენდა“. საფრანგეთის რევოლიუციის დიად მნიშვნელობას მთელი ევროპის სახელმწიფოებისთვის უნდა გავეცნოთ ბლოსის „საფრანგეთის რევოლიუციის“ და კაუცკის, „კლასთა წინააღმდეგობა 1789 წ.“ საშვალებით.

მეცხრამეტე საუკუნის დიადი კლასობრივი ბრძოლა შემდეგ ნაწერებში არის განმარტებული: მერინგის „გერმანიის სოციალ-დემოკრატიის ისტორიაში“, ბლოსის „გერმანიის რევოლიუციაში“, ლოდინსკის „საფრანგეთის რევოლიუციის ისტორიაში“, ჰერიტერის „საფრანგეთის 1848 წ. რევოლიუციის ისტორიაში“, ბახის „ვენის რევოლიუციის ისტორიაში“, ლისაგრის, „1871 წ. კომუნის ისტორიაში“, ვების „ბრიტანიის ტრედ-უნიონის ისტორიაში“. სოციალიზმის ისტორიის შესწავლა-შეთვისების დასავვირგვინებლათ დავასახელებთ კარლ-მარქსის ცნობილ ისტორიულ ნაწარმოებს: „რევოლიუცია და კონტრ-

რევოლიუცია გერმანიაში“, „კლასთა ბრძოლა საფრანგეთში“ და „მეთვრამეტე ბრიუმერი ლუი ბონაპარტესი“.

მდიდარი და ძვირფასია ზოგიერთა ბურჟუაზიულ იდეოლოგიების ლიტერატურული ნაწარმოები სოციალური და ეკონომიური ისტორიის შესახებ, მაგრამ მუშებისთვის ჩვეულებრივ ხელ-მიუწოდებელია, რადგან, ერთი მხრით, ისინი აღნიშნულ საკითხზე მეტათ სქელ-ტომიან წიგნებს სწერენ, მეორე მხრით კი მათი შესწავლა აუცილებლათ თხოულობს ისტორიულ და იურიდიულ მომზადებას. ამ ბოლო ხანებში გამოვიდა ბურჟუაზიულ მწერალთა ბევრი ისეთი პოპულიარულ-მეცნიერული წიგნები და წიგნაკები, რომელთა წაკითხვა ერთობ გაუფართოებს ადამიანს პარტიულ შეხედულობა-შემეცნებას. ჩვენს მკითხველებს შეგვიძლია ვურჩიოთ შემდეგი წიგნების გაცნობა: კარლბიუხერის „სახალხო ეკონომიის წარმოშობა“, დელევილის „პირველყოფილი საკუთრება“, მილიუკოვის „კულტურის ისტორია“, ლიპერტის „კულტურის ისტორია“, დოკტორ პოლეს „გერმანიის მეცხრამეტე საუკუნის ეკონომიური ცხოვრების განვითარება“, გ. მაიერის „სოციალური მოძრაობა და თეორია თანამედროვე მუშათა მოძრაობამდის“.

ვურჩევთ ჩვენს მკითხველებს პირველათ ჩვენ მიერ დასახელებული პარტიული ლიტერატურიდან ისტორიული ნაწერები წაიკითხონ, შემდეგ კი ბურჟუაზიულ მწერალთა წიგნები. ამ წესით ანუ ამ რიგით წიგნების წაკითხვას ჩვენ მიტომ კი არ ვთვლით საჭიროთ, რომ ვითომ პარტიული ლიტერატურა ბურჟუაზიულზე ადვილი გასაგები იყოს, არამედ მიტომ, რომ ბურჟუაზიული ნაწერების შეურჩევლათ და უსისტემოთ შესწავლა გაუწვრთნელ მკითხველს სწორ გზას გადააცდენს, პარტიულ შეხედულობას შეურყევს და ნიადაგს გამოუცვლის.

ვინც პირველათ სოციალიზმის ისტორიულ ლიტერატურას გაეცნობა, მას უკვე მთლიანი და გარკვეული წარმოდგენა-შეხედულობა აქვს შემუშავებული სახალხო ეკონომიის განვითარების შესახებ, როცა ასეთი შეხედულობის შეთვისების შემდეგ ის გადა-

იკითხავს ჩვენ მიერ დასახელებულ ლიტერატურულ ნაწერებს, ამით ის ეცნობა ჩვენ მოწინააღმდეგეთა შეხედულობას, ეცნობა მათ ბურჟუაზიულ თვალთსაზრის. წინააღმდეგი შეხედულობა მას ახლა ვეღარ აუბნევს გზაკვალს, პირ-იქით, ახლა მას თვითონაც ადვილათ შეუძლია დაუპირდაპიროს ერთი შეხედულობა მეორეს და გაარჩიოს მათი ნაკლი და ღირსება. კაცს ჯერ საფუძვლიანათ უნდა ქონდეს შეთვისებული სოციალიზმის ძირითადი ცნებები, ის მაგრათ უნდა იდგეს პარტიულ ნიადაგზე, რომ მოწინააღმდეგეთა სწავლა-მოდღერების კრიტიკულათ შესწავლა შეძლოს.

ვისაც უნდა უკეთესათ შეიგნოს, საფუძვლიანათ შეითვისოს ჩვენი პარტიული ლიტერატურა, მეთოდოლოგიურათ და ღრმათ შეისწავლოს მისი მეცნიერული შინაარსი, მან პარტიული ლიტერატურის უფრო ღრმა შინაარსიანი ნაწერები უნდა წაიკითხოს, მაგრამ ამის შესახებ გვექნება საუბარი შემდეგ წერილში.

შვარცი.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

სტამბა, სააგენტო და წიგნის მაღაზია

ამხ. „სორაპანი“-სა.

პირველი აპრილიდან ამხ. „სორაპანმა“ ქ. თფილისში მადათოვის კუნძულზე გახსნა წიგნის მაღაზია. მაღაზიასთან მოთავსებულია ამხ. „სორაპანის“ კანტორა და აგენტურა სადაც მიიღება:

1. ყოველგვარი სასტამბო საქმეები;
2. შეკვეთა ბიბლიოთეკა-წიგნთსაცავების გაწყობის შესახებ;
3. საკომისიოთ და ნაღდათაც ყოველგვარი ბეჭდვითი სიტყვის ნაწარმოები;
4. გამოსაცემათ, როგორც სახელმძღვანელო და სკოლებში სახმარებელი, აგრეთვე ყოველგვარი დარგის ლიტერატურული ნაწარმოები.

რადგანაც ამხ. „სორაპანს“ აქვს კარგათ მოწყობილი ელექტრო-მბეჭდავი სტამბა, წიგნის მაღაზია და წიგნებისა და ჟურნალების სააგენტო საქართველოს უმათერს ადგილებში მაგ. ბათუმში, სურამში, ოზურგეთში, ლანჩხუთში, ჩოხატაურში, სამტრედიოში, ხონში, სენაკში, ფოთში, ქუთაისში, ყვირილაში, ქიათურაში, მიხაილოვში, გორში, თელავში, სიღნაღში და სხვ. ამიტომ მას საშვალეება აქვს ყოველივე ზემოხსენებული აასრულოს პირნათლად და ზომიერ ფასებში

წიგნების გამოწერა შეიძლება: 1—2 მანეთამდე მარკების წინდაწინ გამოუხანით. 2—10 მანეთამდე უნდა გამოიგზავნოს წინდაწინ 2 მ. მეტისა კი რამდენიც უნდა იყოს 1/6, 20/6 ანუ მანეთზე ერთი აბაზი.

აღრესი ფოსტის და დეკაშისა:

Тифлисъ „Сорапани“.